

naam **Leo Tjoonk**

leeftijd **67 jaar**

opleiding **Hogere Landbouwschool Dordrecht**

carrière **onderzoeksassistent Instituut voor Veevoedingsonderzoek (IVVO), sectorspecialist rundveehouderij en teamleider ruwvoer Agrifirm en voorgangers**

Veertig jaar ruwvoerkennis doorgeven

Van rapporten schrijven met potlood tot werken met apps en sensordata. Ruwvoerspecialist Leo Tjoonk maakte in zijn lange loopbaan op het snijvlak van teelt en vervoederen tal van ontwikkelingen mee.

TEKST INGE VAN DRIE

Ruwvoer? Over dat onderwerp raakt Leo Tjoonk niet snel uitgepraat. De teamleider ruwvoer is in juni veertig jaar in dienst bij Agrifirm en zijn voorgangers. De pensioen-gerechtigde leeftijd passeerde Tjoonk inmiddels, maar hij werkt nog altijd twee dagen in de week. Als het aan Tjoonk ligt, blijft dat voorlopig zo. 'Het liefst werk ik nog wat door, net zoals een boer die het bedrijf intussen aan een van zijn kinderen heeft overgedragen.' Zelf boer worden, dat wilde Leo Tjoonk vroeger het liefst. 'Elke vakantie was ik te vinden op het bedrijf van mijn oom in Vorden. Dat was mijn lust en mijn leven', geeft de in Zeeland geboren en getogen Tjoonk aan. Hij speelde zelfs met de gedachte om in Australië te gaan boeren. Maar het werd een loopbaan in de veevoeding.

Superheffing zegen voor melkveehouderij

Tjoonk verliet Zeeland – van zijn Zeeuwse accent is niks meer te bespeuren – en startte in 1981 als onderzoeksassistent bij het Instituut voor Veevoedingsonderzoek (IVVO) in Lelystad, waar hij samenwerkte met onder meer Seerp Tamminga. 'Ik deed onderzoek naar het inkuilen en vervoederen van leghennenmest aan vleesvee', zo diept Tjoonk op uit zijn geheugen. 'We hadden net de eiwitcrisis uit de jaren zeventig achter de rug en leghennenmest was heel eiwitrijk. Het vleesvee groeide er prima op, maar toen diergezondheid belangrijker werd, mochten dierlijke producten niet meer vervoederd worden.'

Drie jaar later maakte Tjoonk de overstap naar de Coöperatieve Landbouwbank in Meppel, een van de voorlopers van Agrifirm. 'Het sollicitatiegesprek was op de dag dat het de drukste veemarkt ooit was in Zwolle. De superheffing was net ingegaan en veehouders wilden hun koeien kwijt.'

Een zegen voor de melkveehouderij noemt Tjoonk die superheffing. 'Ineens gingen veehouders kijken wat koeien nu werkelijk opbrachten in plaats van alleen naar het aantal koeien te kijken. Ik kwam regelmatig bij een veehouder met 150 koeien. Zijn naam kwam ik nooit tegen in de fok- en controleboekjes. Maar toen hij na de superheffing ineens 75 koeien molk, kwam hij daar wel in.'

Het verdwijnen van de superheffing was niet de enige omslag die Tjoonk meemaakte in zijn loopbaan. Hij zag de melkveehouderij in de loop der jaren veranderen. 'Toen ik startte in Meppel, haalden we 3 procent van de omzet uit zakgoed en 97 procent uit de verkoop van de standaard krachtvoerders A70 en A86. Nu kijken we veel meer wat voor krachtvoer past bij de kuilen die een veehouder heeft liggen.'

Van vijf naar maximaal twee velddagen

Al die veranderingen heeft Tjoonk keurig geboekstaafd. 'Toen ik begon in 1984, strooiden melkveehouders nog 500 kilo zuivere stikstof per hectare uit dierlijke mest en kunstmest. Nu is dat bijna de helft minder', laat Tjoonk zien. Tegelijkertijd verbeterde de graskwaliteit. 'In 1984 was de veldperiode nog

‘Mijn kracht zat in het vertalen van onderzoek naar de praktijk’

zo’n vijf dagen en haalden veehouders gras met gemiddeld 784 vcm per kilo droge stof van het land. Nu kuilen veehouders al na 24 tot 48 uur in en ligt de vcm-waarde van graskuilen op ruim 900.’ Ook de kwaliteit van de mais maakte grote sprongen. De vcm ging in die periode van 880 naar bijna 1000, terwijl het zetmeelgehalte steeg van 320 naar ruim 380 gram zetmeel per kilo droge stof. ‘De milieubelasting is dus duidelijk afgenomen, terwijl de kwaliteit van gras en mais aanzienlijk verbeterd is door veredeling en beter management’, constateert Tjoonk.

Tegelijkertijd steeg de melkproductie van gemiddeld 5000 naar bijna 9000 kg melk per koe, verdriedubbelde het aantal koeien per bedrijf tot ruim 100 en nam het aantal melkveebedrijven af van ruim 67.000 tot bijna 14.000. Het aantal koeien daalde van 2,4 miljoen tot 1,6 miljoen stuks, terwijl het areaal grasland met een kwart afnam van 1,2 miljoen naar bijna 900.000 hectare. Om maar niet zwijgen over de afname in het aantal coöperaties. Tjoonk somt moeiteloos de overnames op die hij

in zijn loopbaan meemaakte. De ene na de andere fusie volgde, wat uiteindelijk uitmondde in de fusie van Agrifirm en Cehave in 2011.

Dieren en planten rode draad

Boer worden zat er dan niet in, maar dieren en planten vormden wel een rode draad in de lange loopbaan van Tjoonk. ‘Ik heb altijd op het snijvlak van teelt en vervoederen gewerkt. Daar werd ik vrolijk van. In de kern was het kijken wat voor middelen ik had en hoe ik die het beste tot waarde kon brengen’, zo vat Tjoonk samen.

Draaide het in het begin nog vooral om drogestofopbrengsten, al snel zag Tjoonk in dat kwaliteit, ofwel voederwaarde, belangrijker was. Dat gold niet alleen voor ruwvoer, maar ook voor krachtvoer. ‘Eerst stelden we krachtvoerders nog samen op basis van grondstoffen. We keken nauwelijks naar verschil in kwaliteit. Maar in de loop der tijd gingen we steeds meer naar voederwaarde kijken. Neem een product als palmpitschilfers: daar is een wereld aan verschil in kwaliteit.’

In de beginjaren schreef Tjoonk zijn rapporten met potlood – ‘dan kon ik gummen als het nodig was’ – en was er alleen een vaste telefoon. Tegenwoordig werkt hij ook met apps en sensordata en is er een schat aan data beschikbaar. Al die ontwikkelingen zorgden ervoor dat Tjoonk zich nooit heeft verveld. En die ontwikkelingen blijven doorgaan, denkt de ruwvoerspecialist. Hij verwacht dat melkveebedrijven zullen blijven groei-

‘Het gros van de veehouders wil best veranderen, maar let op het tempo’

en en de melkproductie per koe zal blijven toenemen. ‘Maar we moeten wel heel kritisch kijken naar verliezen. Kijk goed naar de benutting van drijfmest en dien kunstmest op het juiste moment toe. We moeten de bodem zo voeden dat die goed ruwvoer oplevert en er zo min mogelijk nitraat uitspoelt naar het oppervlaktewater.’

Tot 300 ton mest per hectare

Veehouders zouden ook meer de bodem kunnen gebruiken, meent Tjoonk. ‘Kijk hoe je het gehalte aan organische stof kunt verbeteren en investeer in het vochthoudend vermogen van de bodem. En denk na wat voor gewas je wilt telen. Wil je een kuil met 150 of met 180 ruw eiwit? En ga je voor een grasopbrengst van 3000 of 4000 kilo droge stof? Stem daar dan de hoeveelheid stikstof op af die nodig is om dat ruwvoer te produceren’, zo doceert hij. Dat afstemmen van de bemesting op de gewenste opbrengst en kwaliteit mag voor steeds meer veehouders vanzelfsprekend zijn, Tjoonk herinnert zich nog goed de tijden dat dat anders was. Zo werd in de jaren zeventig op de regionale onderzoeks-

centra in Bruchem, Heino en Maarheeze onderzoek gedaan naar het effect van hoge drijfmestgiftten op de opbrengst en de voederwaarde van snijmais. ‘Tot 300 ton mest per hectare mais dienden ze toe’, vertelt Tjoonk met lichte verbazing in zijn stem. Hij leest de conclusies voor: ‘De grote giften drijfmest hebben geen nadelige invloed op de groei van snijmais. Het is niet onmogelijk dat verontreiniging van de bodem en het oppervlaktewater op den duur wel een probleem zal worden. Uit dien hoofde zal het advies van 50 à 70 ton rundveedrijfmest per hectare op snijmais voorlopig gehandhaafd moeten blijven.’

Onderzoek vertalen naar praktijk

Hoewel Tjoonk in de loop der jaren aan tal van onderzoeksprojecten een bijdrage leverde, wil hij zichzelf geen echte onderzoeker noemen. ‘Mijn kracht zat in het vertalen van die onderzoeken naar de praktijk’, zegt hij. Resultaat bij de veehouder en in het veld: dat dreef de ruwvoerspecialist. ‘Die kennis droeg ik als sectorspecialist over aan adviseurs en zij brachten het vervolgens over aan de boer. Maar ik wilde ook altijd

wel een minimaal aantal lezingen per jaar geven aan bijvoorbeeld studieclubs, om het contact met de veehouders te houden en te weten wat er speelt.’

Naast het contact met veehouders werkte Tjoonk in zijn loopbaan ook graag met jonge mensen. ‘Die zorgen voor nieuwe inspiratie. Ze hebben een open blik en houden je actief en scherp.’ Ook mensen van buiten de sector ontmoette Tjoonk om dezelfde redenen graag. ‘Zij kijken met een heel andere blik. Neem bijvoorbeeld de kritiek op glyfosaat. Die signalen moet je oppikken. Kijk hoe het anders kan, want we hebben als sector bijna geen glyfosaat nodig. Het gros van de veehouders wil ook best veranderen, maar let wel op het tempo.’

Kijk waar kansen liggen

Die ontwikkelingen in de sector blijven doorgaan, verwacht de ruwvoerspecialist. ‘Ik zou zeggen: omarm ze vooral. Het uitgangspunt in mijn werk was altijd de vraag hoe het beter kan. Dat zou ik ook aan veehouders willen meegeven. Wil je boer blijven? Zorg dan dat je klaar bent voor de toekomst en kijk waar de kansen liggen.’ |